

Lainvalmisteluosasto

LAUSUNTO

22.5.2018

OM 68/43/2018
VN/841/848

Työ- ja elinkeinoministeriölle

Viite: Lausuntopyyntönnö TEM/912/00.04/2016

TAVARAMERKKILAIN KOKONAISUUDISTUSTA VALMISTELEVAN TYÖRYHMÄN MIETINTÖ

1. Johdanto

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt oikeusministeriön lausuntoa otsikosta mainitusta mietinnöstä. Oikeusministeriö esittää lausuntonaan seuraavan.

2. Yksinoikeus tavaramerkkiin sekä tavaramerkin luovutus, panttaus ja käyttöluupa

Yksinoikeuden rajoitukset

Esitysluonnoksen 2. lakiehdotuksen (tavaramerkkilaki) 8 §:ssä säädettäisiin tavaramerkkioikeuden tuottaman yksinoikeuden rajoituksista osittain voimassa olevasta tavaramerkkilaista (7/1964) poikkeavalla tavalla.

Pykälän 3 kohdan uutta säännöstä, jonka mukaan yksinoikeus tavaramerkkiin ei estä toista käyttämästä elinkeinotoiminnassa hyvän liiketavan mukaisesti merkkiä, jolta puuttuu erottamiskyky, ei ole asiallisesti perusteltu. Oikeusministeriön käsityksen mukaan säännöksen suhdetta voimassa olevaan lakiin (ks. erityisesti saman pykälän ns. luonnollisia tavarannimityksiä

J:\OM92xx\LAVO\YHTEINEN\LAUSUNTO\2018\tem 2205 ptp
(tavaramerkkilaki).docx

Käyntiosoite
Eteläesplanadi 10
HELSINKI

Postiosoite
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

Puhelin
02951 6001

Faksi
09 1606 7730

Sähköpostiosoite
oikeusministerio@om.fi

koskeva 2 kohta perusteluineen) ja tavaramerkin erottamiskykyä koskevaan yleiseen sääntelyyn (ks. jäljempänä) olisi syytä arvioida perusteellisemmin jatkovalmistelussa.

Pykälän 4 kohdassa ehdotetaan ilmeisesti laajennettavaksi yksinoikeuden kohteena olevan tavaramerkin sallittua käyttöä verrattuna voimassa olevaan tavaramerkkilakiin, jonka 7 §:n 3 kohdan mukaan yksinoikeus tavaramerkkiin ei estä toista käyttämästä tavaramerkkiä, ”jos sen käyttäminen on tarpeen tavaran käyttötarkoituksen osoittamiseksi.” Muutoksen sisältö ja perustelut jäävät epäselviksi. Esim. Euroopan unionin tuomioistuimen käytäntö ei ainakaan säännöksen perustelujen mukaan näyttäisi edellyttävän ehdotettua muutosta.

Erottamiskyky

Lakiehdotuksen 10 §:n 1 momentin mukaan tavaramerkin rekisteröinnin edellytyksenä on mm. merkin erottamiskyky eli ns. distinkviteetti. Ehdotuksen perustelujen mukaan 2 momentti, jonka mukaan vakiintumisella voidaan saada yksinoikeus myös muuhun kuin 1 momentissa tarkoitettuun merkkiin, tarkoittaisi muun ohessa, että yksinoikeuden voisi tällä tavoin saada merkkiin, joka on erottamiskyvytön. Säännöksen esitetään vastaavan voimassa olevan tavaramerkkilain 4 a §:n 2 momenttia (L 616/2016), jonka perusteluissa (HE 42/2016 vp s. 14) ei ole nimenomaisesti lausuttu erottamiskyvyttömän merkin suojasta.

On vaikea ajatella, että täysin erottamiskyvytön merkki voisi koskaan olla tavaramerkkiyksinoikeuden kohteena. Tavaramerkkilain 4 a §:n 2 momentin säännös (ja vastaavat aiemmin voimassa olleet säännökset) voidaan ymmärtää niin, että yhtäältä merkin esittämistapaa rekisterissä koskevat rajoitukset eivät rajoita sitä, millaiset merkit voivat vakiintumisen kautta tulla yksinoikeuden kohteeksi, ja että toisaalta lähtökohtaisesti erottamiskyvytön merkki voi vakiintumisen kautta tulla yksinoikeuden kohteeksi, koska vakiintuessaan merkki samalla saavuttaa erottamiskyvyn käytön perusteella (ks. ehdotuksen 4 § ja 11 §:n 3 momentti). Oikeusministeriö katsoo, että merkin erottamiskykyä koskevia kysymyksiä olisi vielä arvioitava perusteellisemmin jatkovalmistelussa ja ainakin lakiehdotuksen perusteluja olisi syytä tältä osin tarkentaa.

Tavaramerkistä luopuminen

Tavaramerkistä luopumisesta ehdotetaan säädettäväksi lain 38 §:ssä, jonka 2 momentin mukaan luopuminen on voimassa ”vasta, kun se on merkitty tavaramerkkirekisteriin”. Ehdotus näyttäisi olevan ristiriidassa yleisten periaatteiden kanssa, koska yksinoikeuden haltijalla on mahdollisuus sitovasti kokonaan tai osittain luopua oikeudestaan täysin riippumatta rekisteriin

tehtävästä merkinnästä. Oikeusministeriö esittää harkittavaksi, että lakiehdotuksessa voimassa olevan tavaramerkkilain 24 §:n 2 ja 3 momenttia vastaavasti säädettäisiin rekisteröinnin poistamisesta kokonaan tai osittain merkinhaltijan pyynnöstä. Rekisteröinnin poistaminen tarkoittaisi nykyiseen tapaan rekisteröintiin perustuvan yksinoikeuden lakkaamista, mutta tämä ei olisi yksinomaisen tapa luopua tavaramerkin tuottamasta yksinoikeudesta.

Tavaramerkin luovutus

Lakiehdotuksen 39 §:ssä säädetään tavaramerkin luovuttamisesta. Ehdotettu 3 momentti, joka koskee tämän sijaan tavaramerkin kuulumista konkurssipesään, olisi syytä siirtää pois pykälästä. Luontevinta olisi säätää asiasta samassa yhteydessä kuin tavaramerkin ulosmittauksesta, kuten voimassa olevan tavaramerkkilain 35 §:ssä, koska tällöin konkurssia koskevan säännöksen tarpeellisuus kävisi selkeästi ilmi asiayhteydestä.

Lakiehdotuksen 40 §:n 4 momentissa säädetään nykyistä tavaramerkkilain 33 §:n 2 momenttia vastaavalla tavalla siitä, että luovutus, jota ei ole merkitty rekisteriin, ei ole voimassa vilpittömässä mielessä olevaa kilpailevaa luovutuksensaajaa kohtaan. Tämän lisäksi olisi syytä harkita, että laissa säädettäisiin nimenomaisesti esimerkiksi siitä, millä edellytyksillä luovutuksensaaja saa suojaa suhteessa luovuttajan velkoihin.

Tavaramerkin panttaus

Tavaramerkin panttauksesta säädettäisiin lain 41 §:ssä ja panttauksen rekisteriin merkitsemisestä 42 §:ssä. Lakiehdotuksen perusteluissa on sinänsä oikein esitetty, että jo panttausta koskeva sitoumus tai sopimus sitoo asianosaisten välillä ja rekisterimerkinnällä panttaus tulee myös sivullisia sitovaksi (ns. julkivarmistus). Perusteluissa on kuitenkin jossain määrin harhaanjohtavasti puhuttu ”panttioikeuden syntymisestä” jo, kun tarkoitetaan sitovuutta inter partes –suhteessa. Perustellumpaa olisi, että käsitettä ”panttioikeus” käytettäisiin kuvaamaan vasta täysimittaista sivullisia sitovaa oikeutta ja ”panttioikeuden syntymisellä” tarkoitettaisiin sivullisiin ulottuvien vaikutusten syntymistä. Tämä vastaisi esimerkiksi maakaaren 17 luvun käsitteistöä. Pykälien perusteluja olisikin syytä tarkistaa tältä osin, ja 41 §:n otsikko syytä muuttaa kuulumaan esimerkiksi ”Tavaramerkin panttaus”.

Ehdotuksen 41 §:n 1 momentin maininta siitä, että panttaus tapahtuu ”sopimuksella”, on tarpeeton ja saattaa aiheuttaa turhia tulkintaongelmia tilanteissa, joissa panttaussitoumusta arvioidaan ns. yksipuolisena oikeustoinena. Vastaavaa mainintaa ei ole pidetty tarpeellisena esim. lakiehdotuksen 39 tai 43 §:ssä.

Saman pykälän 2 momentti, jonka mukaan ennen panttausta myönnetty lisenssi säilyy panttauksesta huolimatta, on ongelmallinen lisenssin suhteen vilpittömässä mielessä olevan pantinsaajan näkökulmasta. Perustellumpaa olisi säätää, että aikaisempi lisenssi on tehokas pantinsaajaa kohtaan vain, jos se on merkitty rekisteriin tai jos pantinsaaja tiesi tai tämän piti tietää lisenssistä. Asiasta voitaisiin säätää 44 §:n 4 momentissa.

Lakiehdotuksen 42 §:n 3 momentissa säädetään panttioikeuden luovutuksen merkitsemisestä tavaramerkkirekisteriin. Perustelujen yksioikoinen maininta, jonka mukaan panttioikeus voidaan luovuttaa edelleen, on harhaanjohtava siihen nähden, että panttioikeus on yleensä päävelkaan nähden liitännäinen vakuusoikeus, joka luovutetaan päävelan mukana. Epäselväksi jää, onko ehdotuksessa pidetty silmällä tällaisia vai mahdollisesti joi-takin muitakin tilanteita, ja mitkä ovat siirrosta tehdyn rekisterimerkinnän mahdolliset oikeusvaikutukset.

Saman pykälän 4 momentin mukaan panttaus, jota ei ole merkitty rekisteriin, ei ole voimassa kolmatta kohtaan. Rekisteriin merkitsemätön panttaus ei näin ollen ilmeisesti olisi tehokas esimerkiksi sellaistakaan myöhempää luovutuksensaajaa kohtaan, joka oli tietoinen panttauksesta. Sääntelyä olisi syytä täydentää siten, että erilaiset sivullissuhteissa esiintyvät kollisiot ratkaisivat tavanmukaisten esineoikeudellisten sääntöjen mukaisesti.

Lisenssi

Lakiehdotuksen 44 §:n 4 kohdassa säädetään ainoastaan lisenssinsaajan suhteesta luovutuksensaajaan, mutta ei esimerkiksi suhteesta tavaramerkin haltijan velkojiin. Sääntelyn täydentämistä olisi tältäkin osin syytä harkita.

3. Tavaramerkin menettäminen ja mitätöinti

Yleistä

Tavaramerkkilain 52–55 §:ssä säädettäisiin hallinnollisesta menettämisen ja mitättömyysmenettelystä. Tavaramerkkidirektiivin 45 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä tehokkaasta ja nopeasta hallinnollisesta menettelystä, jota noudatetaan niiden keskusvirastoissa vaadittaessa tavaramerkin menettämistä tai julistamista mitättömäksi, sanotun kuitenkaan rajoittamatta osapuolten oikeutta hakea muutosta tuomioistuimissa. Ehdotettu hallinnollinen menettely olisi vaihtoehto lakiehdotuksen 56–58 §:n mukaiselle tuomioistuinmenettelylle.

Oikeusministeriö pitää ehdotettua järjestelyä, jossa rinnakkain olisi samassa tarkoituksessa olemassa hallinnollinen menettely ja tuomioistuinmenet-

tely, luonteeltaan epätavanomaisena. Yleisperustelujen jaksossa 3.2. (To-teuttamisvaihtoehdot) käydään läpi ehdotettu järjestely esittämättä kuiten-kaan, mitä mahdollisia vaihtoehtoja hallinnollisen menettelyn ja tuomiois-tuinmenettelyn rinnakkaisuudelle on asian valmistelussa pohdittu. Näin ol-len jatkovalmistelussa tulisi käydä läpi muun ohella se, mahdollistaisiko di-rektiivi kansallisen järjestelyn, jossa tavaramerkin menettämistä tai mitä-töintiä haettaisiin hallinnollisessa menettelyssä, josta saatuun hallintopää-töksen voitaisiin hakea muutosta tuomioistuimesta, ilman, että hallinto-asian käsittelyn rinnalla olisi kannamenettelyä tuomioistuimessa.

Oikeusministeriö pitää joka tapauksessa eri menettelyjen välisten suhteiden selventämistä erittäin tärkeänä. Ehdotus ei saa johtaa tilanteeseen, jossa samaa asiaa voitaisiin käsitellä samanaikaisesti ja samoin perustein eri me-nettelyissä. Jatkovalmistelussa on varmistuttava siitä, että ehdotuksessa on säännelty yksiselitteisesti yhtäältä tavaramerkin menettämistä ja mitätöintiä koskevan hallinnollisen menettelyn ja tuomioistuimen menettelyn välisestä suhteesta ja toisaalta väitemenettelyn suhteesta menettämisen ja mitätöin-timenettelyihin.

Yksityiskohtaisia huomioita

Oikeusministeriö katsoo, että luvussa käytettävää käsitteistöä tulisi yhden-mukaistaa. Luvussa viitataan mitättömyys-alkuisiin käsitteisiin mitättö-myysperuste, mitättömyysmenettely ja mitättömyysasia, mutta toisaalta mitätöinti-alkuiseen käsitteeseen mitätöintihakemus. Lisäksi viitataan mitä-töimiseen (esim. kanne tavaramerkin mitätöimiseksi). Tavaramerkin mitä-töintiin liittyvissä käsitteissä tulisi oikeusministeriön käsityksen mukaan käyttää yhdenmukaisesti sanaa mitätöinti.

Ehdotetun 56 §:n (kanteen vireillepano) 1 momentin toisen virkkeen mu-kaan tavaramerkin menettämisen ja mitättömyysasian vireillepanosta hake-muksella säädetään 52 §:ssä. Perusteluiden mukaan kyse on informatiivi-sesta viittauksesta hallinnollisen menettelyn säännöksiin. Oikeusministeriö katsoo, että selvyuden vuoksi viittaukseen tulisi lisätä nimenomainen mai-ninta hallinnollisesta menettelystä.

Pykälän 2 momentissa viitataan viralliseen syyttäjään. Syyttäjälaitosta kos-kevan lainsäädännön uudistamisen yhteydessä (ks. HE 286/2010 vp) on syyttäjistä käytettävää käsitteistöä täsmennetty ja käsite virallinen syyttäjä muutettu pelkäksi syyttäjäksi. Sana virallinen on katsottu tarpeettomaksi ja jossain määrin harhaanjohtavaksi, koska käsitettä ei ole käytetty johdonmu-kaisesti kaikkialla lainsäädännössä. Ehdotetussa säännöksessä tulisi nykyisin käytössä olevan käsitteistön mukaisesti viitata pelkkään syyttäjään.

Pykälän 3 momentin mukaan markkinaoikeuden olisi ilmoitettava Patentti- ja rekisterihallitukselle tavaramerkin voimassaoloa koskevan kanteen vireille tulosta. Kyse olisi uudesta säännöksestä. Ehdotuksen perustelujen mukaan markkinaoikeuden tulisi ilmoittaa sekä menettämis- ja mitättömyyskanteista että vahvistuskanteista, tai jos kanne koskee asiamiehen ilman tavaramerkin haltijan suostumusta rekisteröimän tavaramerkin siirtoa tavaramerkin haltijalle 64 §:n mukaisesti. Oikeusministeriö pitää ehdotettua ilmoitusvelvollisuutta sinänsä tarpeellisena päällekkäisten menettelyjen välttämiseksi, mutta säännöksen soveltamisala jää edellä mainittujen perustelujen valossa osin epäselväksi. Ehdotettu 56 § koskee menettämis- ja mitätöintikannetta eikä säännökseen sisältyvän ilmoitusvelvollisuuden ulottamista 66 §:n mukaisesti vahvistuskanteisiin ja 64 §:n mukaisesti kanteisiin voida pitää lakiteknisesti onnistuneena. Muotoilua tulisi joka tapauksessa selventää viittaamalla nimenomaisesti niihin kanteisiin, joita ilmoitusvelvollisuuden on tarkoitettu koskevan.

Ehdotetussa 58 §:ssä (käsittelyn lykkääminen väitteen vuoksi) säädettäisiin tuomioistuimen mahdollisuudesta harkintansa mukaan lykätä käsittelyä sellaisessa tavaramerkin menettämistä tai mitättömyyttä koskevassa asiassa, joka on pantu vireille tuomioistuimessa ennen kuin tavaramerkin myöntämisen jälkeinen väiteaika on päättynyt, tai ennen kuin väitteestä on annettu lainvoimainen päätös. Ehdotuksen perusteluissa todetuin tavoin vastaavanlainen säännös sisältyy muun muassa patenttilain 61 §:ään, joten ehdotettu säännös ei sinänsä toisi lainsäädäntöön uusia elementtejä. Oikeusministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että säännöksen perusteella jää mahdolliseksi käsitellä samaa tavaramerkkiä koskevaa asiaa samanaikaisesti ja osin samoin perustein eri menettelyissä. Toisiinsa nähden ristiriitaisten päätösten välttämiseksi tulisi käsittelyn lykkäämisen oikeusministeriön käsityksen mukaan olla pääsääntöistä. Oikeusministeriö esittää harkittavaksi, tulisiko säännöksen perusteluja täydentää tämän lähtökohdan selventämiseksi. Lisäksi oikeusministeriö huomauttaa, ettei ehdotuksessa ole käsitelty lainkaan sitä, mitä lykätyle käsittelylle tapahtuu väiteajan päättymisen tai väitettä koskeva lainvoimaisen päätöksen antamisen jälkeen. Oikeusministeriö katsoo, että säännöksen perusteluja tulisi myös tältä osin täydentää.

Ehdotetun 59 §:n (hakemuksen ja kanteen vireilläolovaikutus ja oikeusvoima) 1 momentin mukaan menettämis- ja mitätöintihakemusta ei oteta Patentti- ja rekisterihallituksessa tutkittavaksi, jos samaa tavaramerkkiä koskeva asia on vireillä samojen asianosaisten kesken tuomioistuimessa. Oikeusministeriö ei pidä ehdotetun säännöksen perusteella selvänä, estyisikö hakemuksen tutkiminen ainoastaan tuomioistuimessa vireillä olevan menettämis- ja/tai mitätöintiasian takia vai voisiko kyseeseen tulla myös jokin muu tavaramerkkiä koskeva asia. Säännöksessä tulisi täsmentää, mihin ta-

varamerkkiä koskevaan asiaan siinä viitataan. Vastaavasti hakemuksen raukeamista koskevassa pykälän 2 momentissa tulisi täsmentää, mihin tavaramerkkiä koskevaan kanteeseen siinä viitataan.

Pykälän 3 momentti on vaikeaselkoinen ja rakenteellisesti epäyhtenäinen. Säännöksen perusteella on epäselvää, estäisikö esimerkiksi pelkästään tavaramerkin menettämistä koskenut lainvoimaisesti ratkaistu hakemus myös uuden pelkästään mitätöintiä koskevan hakemuksen tai kanteen tutkimisen. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, ettei momentissa säädettäisi lainkaan tilanteesta, jossa menettämistä tai mitätöintiä koskeneen lainvoimaisesti ratkaistun kanteen jälkeen nostettaisiin uusi kanne. Säännöksen perusteluissa ei ole selvennetty, miksi kyseinen tilanne on jätetty ehdotetun sääntelyn ulkopuolelle. Lisäksi oikeusministeriö katsoo, että ymmärrettävyyden lisäämiseksi tulisi momentin ensimmäinen ja toinen virke muotoilla rakenteeltaan yhtenevästi. Momentin sanamuotoa on aihetta myös muutoin selventää.

4. Rangaistussäännökset

Tavaramerkkirikkomus (ehdotettu tavaramerkkilain 72 §)

Yleistä

Ehdotuksen mukaan rangaistukseen olisi tuomittava muun ohessa se, joka loukkaa lain 3–9 §:n mukaista yksinoikeutta yhteisö- tai tarkastusmerkkiin. Lakiehdotuksen 3–9 §:n sanamuodon perusteella kyseisissä pykälissä ei kuitenkaan ole kysymys yksinoikeudesta yhteisö- tai tarkastusmerkkiin, vaan yksinoikeudesta tavaramerkkiin tai Suomessa voimassa olevaan kansainväliseen rekisteröintiin. Toisaalta ehdotuksen 2 §:stä ilmenee, että yhteisö- ja tarkastusmerkit ovat tavaramerkkejä. Yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan rangaistussäännöksessä mainitaan yhteisö- ja tarkastusmerkit vain selvyyden vuoksi. Oikeusministeriö katsoo, että sääntelytekniikan selkeyttä olisi vielä kaiken kaikkiaan perusteltua arvioida ottaen huomioon, että asialla on merkitystä rangaistavuuden alan kannalta.

Ehdotetun lain 3–9 §, joihin rangaistussäännöksessä viitataan, sisältävät useita viittaussäännöksiä, joiden merkitys rangaistussäännöksessä tarkoitettuna rangaistavan toiminnan kannalta jää epäselväksi. Esimerkkinä tällaisesta voidaan mainita ehdotettu 6 §:n 3 momentti. Rangaistussäännöksen perusteella tulisi olla selvää, minkälainen rangaistussäännöksessä viitatuissa pykälissä tarkoitettu toiminta on säännöksen perusteella rangaistavaa.

Ehdotetusta tavaramerkkilain 7 §:stä rangaistussäännöksen kannalta

Oikeusministeriö tuo seuraavassa esiin tiettyjä ehdotetusta 7 §:stä esiin nousseita huomioita, joilla voi olla merkitystä myös ehdotetun 72 §:n rangaistussäännöksen kannalta.

Ehdotetun lain 7 §:n 1 momentti vaikuttaisi koskevan lähinnä oikeutta kieltää maahantuonti elinkeinotoiminnassa, kun taas 2 momentissa säädettäisiin kauttakuljetusta koskevasta poikkeuksesta. Koska pykälän otsikonkin perusteella lienee tarkoitus, että myös 1 momentissa tarkoitetaan kauttakuljetusta, olisi 1 momenttia syytä selventää niin, että sen tarkoitus paremmin ilmenee momentin sanamuodosta.

Ehdotettu 7 § vaikuttaisi koskevan vain rekisteröityjä tavaramerkkejä eikä esimerkiksi ehdotetussa 4 §:ssä tarkoitettu vakiintunut tavaramerkki muodosta 7 §:ssä tarkoitettua oikeutta. Asia olisi perusteltua nostaa esiin ehdotuksen perusteluissa, kun lain säännökset yleensä koskevat sekä rekisteröityjä että vakiintuneita tavaramerkkejä.

Oikeusministeriö katsoo, että voisi olla perusteltua selventää, ketkä voivat olla pykälässä tarkoitettuja ”kolmansia osapuolia”. Ilmeisesti säännöksessä tarkoitetaan ketä tahansa maahantuojaa. Lisäksi oikeusministeriö arvioi, että ainakin rangaistavan toiminnan alan kannalta lisäyksen ”vaikka tavaroita ei luovuteta vapaaseen liikkeeseen” merkitys vaikuttaa epäselvältä (ks. myös edellä pykälän 1 momentin selventämisen tarpeesta yleisemmin esitetty). Edelleen epäselvältä vaikuttaa sanan ”kyseisiä” käyttö, koska nyt sanalla vaikutettaisiin viitattavan kiellon kohteena olevia tavaroita koskevaan rekisteröintiin, vaikka perustellulta tuntuisi, että kysymys tämän sijaan olisi niistä rekisteröidyistä tavaroista, joita koskevan rekisteröinnin johdosta kiello-oikeus on olemassa.

Pykälän logiikan mukaan 2 momentin mukaisissa tilanteissa ei rikottaisi 1 momentin mukaista kieltä, jolloin myös pykälän mukainen rangaistavuus poistuisi. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että ainakin perusteluissa olisi syytä tarkentaa, minkälaisista 2 momentissa tarkoitettua näyttöä tavaroiden ilmoittajalta tai tavaroiden haltijalta edellytetään sen osoittamiseksi, että rekisteröidyn tavaramerkin haltijalla ei ole momentissa tarkoitettua oikeutta. Lisäksi oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen 2 momentin perusratkaisuun, että siinä edellytetään esitettävän näyttöä siitä, että tavaramerkin haltijalla ei ole tiettyä oikeutta. Tyypillisesti voidaan pitää helpompana osoittaa tietyn oikeuden olemassaolo, esimerkiksi rekisterimerkintä esittämällä, kuin se, että tiettyä oikeutta ei ole.

Ehdotetusta tavaramerkkilain 9 §:stä rangaistussäännöksen kannalta

Oikeusministeriö katsoo, että myös ehdotetussa 9 §:ssä on erinäisiä muun ohessa rangaistavuuden alaa koskevia ongelmia. Pykälän otsikko, vaikka se perustuukin tavaramerkkioikeudellisessa kielenkäytössä vakiintuneeseen

käsitteistöön, ei anna lain lukijalle selkeää kuvaa siitä, mistä pykälässä on kysymys. Lisäksi esimerkkeinä tulkinnanvaraisista rangaistavuuden alaan vaikuttavista ja tarkennusta edellyttävistä kysymyksistä voidaan mainita, mitä voivat olla 2 momentissa tarkoitetut perustellut syyt momentissa erityisesti mainittujen lisäksi ja minkälaista muutosta tavaroiden kuntoon tai laatuun momentissa tarkoitetun kynnyksen ylittymiseksi edellytetään.

Viittauksesta EU-tavaramerkkiasetukseen

Rangaistusäännöksen perusteella olisi rangaistavaa loukata EU-tavaramerkkiasetuksen mukaista yksinoikeutta EU:n tavaramerkkiin. Säännöksestä ei käy ilmi, mitkä asetuksen artikkelit ovat tässä suhteessa merkityksellisiä. Yksityiskohtaisissa perusteluissa kuitenkin viitataan niihin EU-asetuksen artikloihin, jotka ovat keskeisiä rangaistussäännöksen tarkoittaman EU-yksinoikeuden sisällön määrittämisen kannalta. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen sisältämä tarkkarajaisuusperiaate huomioon ottaen olisi perusteltua, että jo suoraan rangaistussäännöksessä viitattaisiin niihin EU:n asetuksen säännöksiin, joiden loukkaamista rangaistussäännös koskee (ks. blankorangaistussäännöksille asetettavista vaatimuksista esim. PeVM 25/1994 vp). Rangaistussäännöksen perusteella tulisi siten olla selvää, minkälainen toiminta on rangaistavaa. Rikosoikeuden viimesijaisuusperiaatteesta taas seuraa, että rikosoikeudellisia seuraamuksia on käytettävä vasta viimeisenä keinona. Tämäkin huomioon ottaen olisi perusteltua harkita, mitkä asetuksen artikkelit ovat niitä, joiden vastaisen toiminnan tulee sisältyä nimenomaan rangaistussäännöksen perusteella rangaistavaan toimintaan ja tämän harkinnan jälkeen viitata näihin artikloihin suoraan rangaistussäännöksessä.

Viittauksesta EU:n nimeävään kansainväliseen rekisteröintiin

Rangaistussäännöksen perusteella olisi rangaistavaa loukata EU-tavaramerkkiasetuksen mukaista yksinoikeutta EU:n nimeävään kansainväliseen rekisteröintiin. Säännöksestä tai perusteluista ei kuitenkaan käy ilmi, mitkä asetuksen artikkelit ovat tässä suhteessa merkityksellisiä. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ja rikosoikeuden viimesijaisuusperiaatteen johdosta voidaan viitata siihen, mitä edellä on lausuttu EU:n tavaramerkkiin kohdistuvan yksinoikeuden loukkauksesta. Rangaistussäännöksen perusteella tulisi siten olla selvää, minkälainen toiminta on rangaistavaa.

Rangaistussäännöksen 2 momentista

Oikeusministeriö esittää harkittavaksi, olisiko 2 momentissa perusteltua viitata 1 momentissa tarkoitetun rikoksen sijasta tavaramerkkirikkomukseen. Asian merkitystä lisää, että 1 momentissa viitataan myös rikoslain 49 luvun 2 §:n mukaiseen teollisoikeusrikokseen, johon 2 momentissa ei kuitenkaan liene tarkoitus viitata.

Rangaistussäännöksen 3 momentista

Oikeusministeriö esittää harkittavaksi, onko kysymyksessä ehdotetun mukaisesti tavaramerkin loukkaus vai tavaramerkkiin perustuvan oikeuden loukkaus. Tähän liittyen oikeusministeriö huomauttaa, että ainakin ehdotetussa lain 72 §:n 1 momentissa samoin kuin rikoslain 49 luvun 2 §:ssä kysymys on nimenomaan oikeuden loukkauksesta.

Oikeusministeriö esittää lisäksi harkittavaksi, olisiko 3 momentin säännöksessä mahdollista viitata johonkin tiettyyn säännökseen, kuten ehdotettuun 3 §:ään ("3 §:ssä tarkoitetun rekisteröidyn tavaramerkin loukkauksesta").

Rangaistussäännöksen yksityiskohtaisista perusteluista

Oikeusministeriö huomauttaa, että perusteluista puuttuu arvio siitä, onko ehdotuksella tarkoitus laajentaa rangaistavan toiminnan alaa. Jos on, tarve tälle tulisi perustella. Tähän velvoittaa mm. rikosoikeuden viimesijaisuusperiaate. Vastaavasti olisi hyvä selventää, jos ehdotuksella on tarkoitus joiltakin osin kaventaa rangaistavan toiminnan alaa – tai jos muutoksella on muutosten sijaan vain tarkoitus selkeyttää jo voimassa olevaa oikeustilaa.

Perusteluissa viitataan ehdotetun lain 15 §:ään arvioitaessa rangaistavan toiminnan alaa. Oikeusministeriö pitää viittausta epäselvänä ja katsoo, että 15 §:n merkitystä rangaistavan toiminnan alan arvioimisen kannalta on syytä täsmentää ehdotetusta.

Perusteluiden mukaan pelkästään yksityisiä ja henkilökohtaisia tarpeita tyydyttämään tarkoitettu, taloudellista merkitystä vailla oleva valmistus tai käyttö jää laissa määrittelystä yksinoikeuden sisällöstä johtuen rangaistavuuden ulkopuolelle. Epäselväksi jää, onko tällä tarkoitettu muutakin kuin vain sitä, että suojattu yksinoikeus koskee elinkeinotoimintaa yksityisen käytön sijaan. Oikeusministeriö kiinnittää rangaistavuuden alan kannalta huomiota siihen, että pykälistä tulisi selkeästi ilmetä, jos on tarkoitettu jättää vähäinen toiminta rangaistavuuden ulkopuolelle ja ainakin perusteluista tulisi ilmetä kriteerit sille, miten tätä vähäisyyttä arvioidaan.

Teollisoikeusrikos (rikoslain 49 luvun 2 §)

Oikeusministeriö kiinnittää ehdotetun rikoslain muutoksen osalta huomiota edellä tavaramerkkirikkomusta koskevasta ehdotuksesta lausuttuun. Oikeusministeriö pyytää, että työ- ja elinkeinoministeriö olisi rikoslakia koskevan muutoksen osalta vielä yhteydessä oikeusministeriöön.

Oikeusministeriö kiinnittää lisäksi huomiota korkeimman oikeuden 26.4.2018 antamaan ennakkopäätökseen KKO 2018:36, joka on koskenut perusteluissa mainittua hovioikeuden ratkaisua H2O MOP –asiassa.

5. Suhde hallinnon yleislakeihin

Ehdotettavassa tavaramerkkilaisissa olisi useita hallinnon yleislaeista poikkeavia säännöksiä. Esimerkiksi lakiehdotuksen 17 §:n 1 momentti poikkeaisi sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) 5 §:n 1 momentista asettamalla sähköisen vireillepanon pakolliseksi ja säätämällä Patentti- ja rekisterihallitukselle harkintavaltaa erityisestä syystä hyväksyä hakemuksen jättämisen paperisena. Tavaramerkkilain 29 §:n 1 momentissa ehdotetaan puolestaan säädettäväksi hallintolain (434/2003) 50 §:n 2 momentista ja 51 §:n 2 momentista poiketen, että rekisteröinti tai merkintä voitaisiin korjata myös asianosaisen vahingoksi ilman tämän suostumusta tai vaikka kirjoitusvirheen korjaaminen johtaisi kohtuuttomaan tulokseen eikä kirjoitusvirhe ollut aiheutunut asianosaisen omasta menettelystä. Lakiehdotuksen 30 §:n 6 momentti tekisi puolestaan poikkeuksen hallintolain 12 §:n 1 momenttiin siinä, että asiamiestä ei pääsääntöisesti veloitettaisi esittämään valtakirjaa tai muuta luotettavaa osoitusta päämiehen edustamisoikeudestaan. Lakiehdotuksessa on myös epäyhdenmukaisuutta sen suhteen, viitataan hallinnon yleislaista poikkeamiseen vai ei (vrt. esim. 30 ja 53 §). Lisäksi lakiehdotuksessa käytetään paikoin hallintolaille vierasta käsitteistöä (esim. 53 §:ssä ”lausuma”).

Oikeusministeriö toteaa, että hallinnon yleislaeista poikkeaviin säännöksiin tulisi suhtautua pidättyvästi. Poikkeamia esimerkiksi hallintolakiin voi ehdottaa otettavaksi erityislakiin vain silloin, kun poikkeavaan sääntelyyn on olemassa asiallisesti hyväksyttäviä perusteluita. Mikäli hallinnon yleislaista ei poiketa, siihen ei tarvitse lakitekstissä viitata. Tällainen viittaus saattaa kuitenkin olla aiheellinen, jos on tulkinnanvaraista, onko yleislakia sovellettava. (Ks. Lainkirjoittajan opas 2013, s. 226–227.) Asian jatkovalmistelussa tulisi vielä harkita hallintolaista ja sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetusta laista poikkeavan erityissääntelyn tarvetta. Mikäli hallinnon yleislaista poikkeamisen arvioidaan olevan tarpeellista, poikkeamasta tulisi tehdä viittaus lakitekstiin ja kyseessä olevan säännöksen perusteluissa tulisi esittää poikkeamasta asianmukaiset perustelut.

6. Henkilötietojen käsittely

EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen soveltaminen alkaa 25.5.2018. Asetus on suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä. Henkilötietojen käsittely on lainmukaista vain, jos käsittelyllä on yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukainen oikeudellinen perusta. Kansallinen, asetusta tarkentava lainsäädäntö on mahdollista, kun henkilötietojen käsittely perustuu 6 artiklan 1 kohdan c

tai e alakohtiin, eli silloin, kun käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi, tai kun käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Kansallista liikkumavaraa sisältyy myös eräiltä osin erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittelyyn ja silloin, kun on kyse esimerkiksi arkistointi-, tutkimus- tai tilastointitarkoituksista, sananvapaudesta ja tiedonvälityksen vapaudesta, virallisten asiakirjojen julkisuudesta ja kansallisen henkilötunnuksen käsittelystä. Valmisteltaessa kansallista henkilötietojen käsittelyyn liittyvää sääntelyä on arvioitava, voidaanko ehdotettuja lainsäädäntötoimenpiteitä toteuttaa yleisen tietosuoja-asetuksen kansalliselle lainsäädännölle jättämän liikkumavaran puitteissa.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut tuoreessa kansallista tietosuojalakiehdotusta koskevassa lausunnossaan PeVL 14/2018 vp tarvetta kansalliseen henkilötietojen käsittelyä koskevaan erityislainsäädäntöön. Lausunnossa perustuslakivaliokunta on tietosuoja-asetuksen soveltamisen alkamisen johdosta tarkistanut aiempaa kantaansa henkilötietojen suojan kannalta tärkeistä sääntelykohteista. (PeVL 14/2018 vp).

Perustuslakivaliokunnan mielestä henkilötietojen suoja tulee jatkossa turvata ensisijaisesti yleisen tietosuoja-asetuksen ja säädettävän kansallisen yleislainsäädännön nojalla. Perustuslakivaliokunnan mielestä lähtökohtaisesti riittävää on, että henkilötietojen suoja ja käsittelyä koskeva sääntely on yhteensopivaa tietosuoja-asetuksen kanssa. Valiokunnan käsityksen mukaan tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely mahdollistaa myös viranomaistoiminnan sääntelyn osalta nykyistä kansallista sääntelymallia huomattavasti yleisemmän, henkilötietojen suoja ja käsittelyn perusteita sääntelevän lakitasoisen sääntelyn. Myös sääntelyn selkeyden vuoksi kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee jatkossa suhtautua pidättyvästi ja rajata sellaisen säätäminen vain välttämättömään tietosuoja-asetuksen antaman kansallisen liikkumavaran puitteissa (PeVL 14/2018 vp.).

Perustuslakivaliokunnan mielestä on kuitenkin selvää, että erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuoja-asetuksenkin edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely (PeVL 14/2018 vp). Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan arkaluonteiset tiedot ovat edelleen tärkeemmän sääntelyn kohteena.

Henkilötietojen käsittelyn perustuessa yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan a, b, d tai f alakohtaan, seuraa käsittelyperuste suoraan asetuksesta eikä se siten edellytä käsittelyperusteesta säätämistä kansallisessa laissa. Perustuslakivaliokunta kiinnittää lausunnossaan erityistä huomiota

sääntelytarpeeseen silloin, kun henkilötietoja käsittelee viranomaisena. Perustuslakivaliokunta on todennut, ettei sillä ole huomautettavaa oikeusministeriön asettaman kansallista tietosuojalakia valmistelleen työryhmän loppumietinnössä esitettyyn tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 45 kappaleeseen tukeutuvaan lähtökohtaan, jonka mukaan silloin kun käsittely perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan c tai e alakohtaan käsittelyllä tulee joka tapauksessa olla perusta unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä. Tämä tarkoittaa, että viranomaisen tehtävä ja toimivaltuudet tulee kuvata lainsäädännössä niin, että henkilötietojen käsittelyn oikeusperusta ja tarkoitus voidaan perustellusti siitä johtaa toiminnan tavoite huomioon ottaen.

Kansallisessa tietosuojalainlaissa on ehdotettu säädettäväksi käsittelyn lainmukaisuudesta, silloin kun käsittely perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohtaan. Tähän sisältyvät muun muassa käsittely joka on tarpeen ja oikeasuhtaista viranomaisen toiminnassa yleisen edun mukaisen tehtävän suorittamiseksi sekä käsittely, joka on tarpeen tieteellistä tai historiallista tutkimusta taikka tilastointia varten, joka on oikeasuhtaista sillä tavoiteltuun yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen nähden.

Esityksessä ei ole tehty selkoa ehdotetun sääntelyn suhteesta EU:n yleiseen tietosuoja-asetukseen eikä kansalliseen ehdotettuun tietosuojalakiin (HE 9/2018 vp.). Jatkovalmistelussa on syytä tehdä tältä osin huolellinen arvio sekä ottaa samalla huomioon ja valmistella esitys henkilötietojen käsittelyn osalta niitä lähtökohdista mitä perustuslakivaliokunta on todennut lausunnossaan PeVL 14/2018 vp.

Esityksen 2. lakiehdotuksen 27 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi tavaramerkkirekisterin tietosisällöstä. Valtaosa rekisteriin merkittävistä tiedoista vaikuttaa olevan muita tietoja kuin henkilötietoja. Tietosisältöä koskeva säännös on erittäin yksityiskohtainen, ja se vaikuttaa jopa tarpeettoman yksityiskohtaiselta ottaen huomioon rekisteröitävien tietojen laatu. Jos tietosisällöstä on tarpeen säätää, olisi säännös muotoiltavissa yleisemmällä tasolla, jolloin teknisuonteiset yksityiskohtat talletettavista tiedoista jäisivät toimeenpanossa ratkaistavaksi. Liian yksityiskohtainen sääntely aiheuttaa toistuvaa lainsäädännön tarkistamistarvetta jo pelkästään talletettavaan tietosisältöön liittyvien teknisten yksityiskohtien muuttumisen vuoksi.

Säännösehdotuksen mukaan jatkossa tavaramerkkirekisterin tietosisältöön kuuluisi myös henkilötunnus. Lakiehdotuksen perustelujen mukaan henkilötunnuksen kerääminen olisi tarpeen asianosaisten nimi- ja yhteystietojen automaattiseksi päivittämiseksi. Lisäksi perusteluissa viitataan myös Suomi.fi -palveluihin, tarvetta tarkemmin yksilöimättä. Henkilötietojen osalta viitataan yleisesti myös menettelyn helpompaan ja tehokkaampaan toteuttamiseen sekä viestintään.

Yleisen tietosuojasetuksen 87 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat määrittellä tarkemmin erityiset kansallisen henkilönumeron tai muun yleisen tunnisteen käsittelyn edellytykset. Tässä tapauksessa kansallista henkilönumeroa tai muuta yleistä tunnistetta on käytettävä ainoastaan noudattaen rekisteröidyn oikeuksia ja vapauksia koskevia asianmukaisia suojoitoimia yleisen tietosuojasetuksen mukaisesti.

Ehdotetun kansallisen tietosuojalain 29 §:n mukaan henkilötunnusta saa käsitellä rekisteröidyn suostumuksella tai, jos käsittelystä säädetään laissa. Lisäksi henkilötunnusta saa käsitellä, jos rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on tärkeää laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi, rekisteröidyn tai rekisterinpitäjän oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamiseksi tai historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka tilastointia varten. Näin ollen henkilötunnusta saisi käsitellä yksiselitteisen suostumuksen lisäksi yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan c alakohdan nojalla rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Lisäedellytyksenä yleisen tietosuojasetuksen käsittelyn oikeusperusteeseen nähden edellytettäisiin, että tehtävästä on säädetty laissa (HE 9/2018 vp.).

Kaikissa tapauksissa henkilötunnuksen käsittelyn perusedellytyksenä olisi, että rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on tärkeää säännöksessä mainitun tehtävän suorittamiseksi. Tämän vuoksi esimerkiksi pelkkä laissa säädetyn tehtävän helpompi tai nopeampi suorittaminen henkilötunnuksen avulla ei oikeuttaisi henkilötunnuksen käsittelyä, vaan käsittely olisi sallittua ainoastaan silloin, kun rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on tärkeää tehtävästä suoriutumiseksi. Historiallisessa tai tieteellisessä tutkimuksessa pitäisi lähtökohtaisesti pyrkiä saamaan rekisteröidyn suostumus henkilötietojen käsittelyyn. Tämän vuoksi ja myös siksi, että historiallisessa ja tieteellisessä tutkimuksessa sekä tilastoinnissa tulisi mahdollisuuksien mukaan pyrkiä käsittelemään tietoja siten, etteivät rekisteröidyt ole niistä tunnistettavissa, ehdotetaan rekisteröidyn yksiselitteisen yksilöimisen tärkeys säädettäväksi henkilötunnuksen käsittelyn edellytykseksi myös historiallisen ja tieteellisen tutkimuksen sekä tilastoinnin osalta. Historiallisessa ja tieteellisessä tutkimuksessa sekä tilastoinnissa rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on yleensä välttämätöntä henkilörekistereitä yhdistettäessä (HE 9/2018 vp.).

Lisäksi henkilötunnusta saisi käsitellä tietosuojalain 29 §:n 2 ja 3 momenteissa mainituissa tilanteissa.

Henkilötunnuksen käsittelystä on syytää säätää vain, jos sen käsittely ei ole mahdollista suoraan ehdotettavan kansallisen yleislain nojalla. Jos henkilötunnuksen käsittelystä ehdotetaan säädettäväksi, tulee samalla ottaa huomioon, että henkilötunnuksen käsittelylle on esitettävissä riittävät rekisteröidyn yksiselitteisen yksilöimiseen liittyvät perusteet.

Esityksen 2. lakiehdotuksen 28 §:n 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tavaramerkkirekisteriin talletettujen tietojen käyttötarkoituksista. Yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdassa on määritelty mitä tarkoitetaan henkilötietojen käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuudella. Artiklan mukaan henkilötiedot on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteen sopimattomalla tavalla. Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohdassa tarkoitettun käsittelyn perustasta on säädettävä joko unionin oikeudessa tai rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä. Käsittelyn tarkoitus määritellään kyseisessä käsittelyn oikeusperusteessa tai 1 kohdan e alakohdassa tarkoitettussa käsittelyssä, sen on oltava tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi.

Lakiehdotuksen 28 §:ssä ehdotetuista seikoista useita ei voida pitää varsinaisina käyttötarkoituksina vaan osa niistä on luonteeltaan enemmän erityyppisiä käsittelytoimia. Esimerkiksi rekisterissä jo olevien henkilötietojen päivittäminen ei ole käyttötarkoitus, eikä siitä muutoinkaan tule säätää erikseen laissa. Tietojen täsmällisyyttä koskeva velvoite seuraa suoraan yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohdasta.

Pykälän 2 ja 3 momenttien tietojen luovuttamisesta koskevien säännösten suhde viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin (julkisuuslaki) jää epäselväksi. Ehdotetussa tavaramerkkilaissa ei ole erillisiä rekisterin julkisuutta koskevia säännöksiä, vaan rekisterin tietojen julkisuus ja salassapito vaikuttavat perustuvan julkisuuslaissa säädettyyn. Tällöin tiedot ovat julkisia, jollei niitä koske erityinen salassapitoperuste. Lisäksi henkilötietojen luovuttamista koskee julkisuuslaissa siitä erikseen säädetty.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tavaramerkin hakijan tai haltijan yhteystietojen luovuttamisesta ja 3 momentissa henkilötunnuksen ja syntymäajan luovuttamisesta. Mainitut tiedot ovat julkisuuslain perusteella julkisia, ellei niitä koske salassapitoperuste (JulkL 24.1 § 31 k). Yhteystietoja voi myös koskea väestötietolaissa tarkoitettu turvakielto. Julkiset henkilötiedot voidaan luovuttaa henkilörekisteristä sen mukaan kuin julkisuuslain 16 §:ssä tai erityislaissa säädetään. Julkisuuslain 16 §:n 3 momentti koskee tietojen luovuttamista henkilörekisteristä kopiona, tulosteena tai sähköisessä muodossa. Epäselväksi jää, onko nyt ehdotetussa tarkoitus säätää julkisuuslaista joltakin osin poiketen. Jos julkisuuslaista on tarkoitus poiketa, on säännös muotoiltava asianmukaisella, poikkeaman ilmaisevalla tavalla. Lisäksi poikkeamiselle on esitettävä perustelut sekä otettava huomioon perusoikeuksien yleiset rajoitusperusteet sekä perustuslakivaliokunnan käytäntö. (ks. Lainkirjoittajan opas jakso 12.4). Jos 3 momentin 1 virkkeen tarkoituksena on ainoastaan ilman poikkeamistarkoitusta informatiivisesti

viitata julkisuuslaissa säädettyyn, on säännös tarpeeton. Tietojen luovuttamisesta viranomaisen ylläpitämästä henkilörekisteristä on kuitenkin tarpeen laatia aina erityissäännös, jos tietoja asetetaan saataville yleisen tietoverkon kautta. Samoin salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta täytyy luonnollisesti säätää erikseen. Pykälän 3 momentin viimeisen virkkeen osalta on myös syytä huomata, mitä julkisuuslain 13 §:n 2 momentissa säädetään.

7. Asetuksenantovaltuudet

Tavaramerkkilain 40 §:n 1 momenttiin, 42 §:n 1 momenttiin ja 44 §:n 1 momenttiin sisällytettäisiin asetuksenantovaltuuksia valtioneuvostolle. Näitä asetuksenantovaltuuksia ei ole mietinnössä perusteltu. Jatkovalmistelussa esityksen yksityiskohtaisiin perusteluihin tulisi lisätä perustelut ehdotetuista asetuksenantovaltuuksista sekä jakso ”Tarkemmat säännökset ja määräykset”. Perusteluissa olisi syytä eritellä selkeästi muun muassa se, mitkä asetuksenantovaltuudet tarkoittaisivat uusien asetusten säätämistä ja miltä osin sääntely puolestaan sisältyisi jo voimassa oleviin asetuksiin. Tämän ohella olisi syytä tehdä selkoa siitä, mitkä voimassa olevat asetuksen tasoiset säännökset ehdotetaan siirrettäväksi lain tasolle ja millä perusteilla. Ehdotettu sääntely on paikoin hyvin yksityiskohtaista, mikä herättää kysymyksen asianmukaisesta säädöstasosta. Tavoitteena tulee olla se, ettei lain-tasoista sääntelyä kirjoiteta liian yksityiskohtaiseksi ja ettei asetustasoista sääntelyä nosteta ikään kuin varmuuden vuoksi lakitasolle (Lainkirjoittajan opas 2013, s. 279).

8. Säättämisjärjestysperustelut

Suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskevassa jaksossa viitataan tavaramerkkilakiehdotuksen perustuslainmukaisuuden arvioinnin pohjaksi perustuslain 6 §:n 1 ja 2 momenttiin, 10 §:n 1 momenttiin, 15 §:n 1 momenttiin, 17 §:n 1 ja 2 momenttiin sekä 21 §:ään. Säättämisjärjestysperustelut ovat tältä arviointipohjaltaan varsin kattavat, ja mukana on asiaan kytkeytyvää keskeistä perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöä.

Lakiehdotuksessa on edellä mainittujen säännösten lisäksi perustuslain 80 §:n 1 momentin ja 81 §:n 2 momentin kannalta merkityksellisiä säännöksiä; esityksen perustuslainmukaisuutta ja säätämisjärjestystä koskevia perusteluja on jatkovalmistelussa syytä täydentää arviolla sääntelyn suhteesta näihin perustuslain säännöksiin. Lisäksi perustuslainmukaisuuden arvioinnissa tulisi ottaa huomioon perustuslakivaliokunnan viimeaikaiset kannanotot, esimerkiksi perustuslakivaliokunnan muuttunut tulkintakäytäntö henkilötietojen suojasta (ks. PeVL 14/2018 vp). Jatkovalmistelussa tulisi myös tehdä

asianmukainen selvitys lakiehdotuksen kytköksestä yleiseen tietosuoja-asetukseen, jota aletaan soveltaa kansallisesti 25.5.2018. Lisäksi asiassa on otettava huomioon ehdotuksen suhde henkilötietojen käsittelyn kansalliseen yleislakiin eli tulevaan kansalliseen tietosuojalakiin (HE 9/2018 vp), jolla kumotaan säätämisyjärjestysperusteluissa mainittu henkilötietolaki (523/1999).

Säätämisyjärjestysperusteluissa on monessa kohdin otettu huomioon perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset (PeVM 25/1994 vp). Kuitenkin paikotellen, esimerkiksi perustuslain 15 §:n 1 momentissa säädetyn omaisuuden suojan osalta, perusteluissa todetaan, että sääntely täyttää rajoitusperusteiden asettamat vaatimukset, ilman, että käy selvästi ilmi, mihin tällainen arvio tarkkaan ottaen perustuu. Jaksoa tulee täydentää ja selkeyttää tältä osin.

Säätämisyjärjestysperustelut sisältävät mietinnössä esitetystä muodosta paljon toistoa (esimerkiksi perustuslain 21 §:n sisältö toistetaan useaan kertaan) ja ainesta, jota ei tarvitsisi enää tuoda esille osana perustuslainmukaisuusarviointia (esim. s. 156 ja 157). Asian jatkovalmistelussa tulisi vielä pyrkiä mietintötekstiin nähden ytimekkäämpään ilmaisuun säätämisyjärjestystä koskevassa jaksossa siten, että tekstissä ovat mukana vain asian perustuslainmukaisuusarvioinnin kannalta keskeiset seikat ja perustelut.

9. Muita näkökohtia

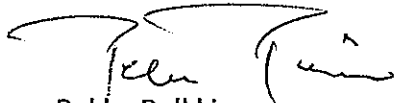
Esitys on syytä toimittaa oikeusministeriön laintarkastusyksikköön tarkastettavaksi.

Lisäksi oikeusministeriö suosittelee, että työ- ja elinkeinoministeriö käyttäisi lausuntopalvelu.fi-sivustoa lausuntoja vastaisuudessa pyytäessään.

Osastopäällikkö

Antti T. Leinonen

Lainsäädäntöneuvos

Pekka Pulkkinen

